

Berätta och återberätta

Rollen som konsument blir allt mer uppblandad med rollen som producent. Vi konsumerar inte bara berättelser, vi producerar många egna också eftersom teknik, mjukvara och nya idéer om upphovsrätt ökat möjligheterna att relativt billigt sätta personliga avtryck och göra om dem till våra egna. Interactive Institutes Kristina Lindström och Åsa Ståhl berättar om att berätta tillsammans.

Under ett par års tid har vi på Interactive Institutes i Växjö arbetat med deltagande och ungas berättande i olika medier. Gemensamt för projekten [visklek], [ljudstråk], [säjfa] och [glasrörd] är att de lyfter upp vardagliga och personliga berättelser som i vanliga fall inte får plats i traditionella medier. Samtliga projekt inbjuder till deltagande genom eget berättande och att återberätta.

Under våren 2004 lekte vi [visklek] på telefonsvarare i Växjö. Vi utgick från ungas berättelser som sedan återberättades av andra lekdeltagare. Genom missförstånd och medvetna omformuleringar förändrades berättelserna under lekens gång. Varje deltagare hade valet att antingen föra berättelsen vidare, omformulera den eller berätta en helt ny berättelse.

Och våren 2005 gjorde vi [ljudstråk]. Då utgick vi från Sagobygdens muntliga berättartradition.

[ljudstråk] är ett bibliotek med sex ljudpromenader, berättade av nio ungdomar i Ljungby, våren 2005. Biblioteket finns tillgängligt för allmänheten att låna på Sagomuseet i Ljungby och att ladda ned från hemsidan www.ljudstrak.se

I [ljudstråk] ville vi utforska hur unga människor ser sin stad – delar av staden som inte syns för alla och envar. Vi ville på ett lekfullt sätt bygga vidare på den muntliga berättartradition som finns i Ljungbyområdet och sammanföra den med nutida berättelser och nya medier.

Osminkat har berättarna delat med sig av vad de gör. De har spelat in sådant i [ljudstråk] som de uttryckligen säger att de inte skulle berätta för sina föräldrar. De har alltså medvetet offentliggjort att de super och röker, trots att de inte skulle vilja berätta det öga mot öga. Metoden att spela in berättelserna där de själva hade kontroll över inspelningsmekaniken och själva fick välja ord verkar ha varit odramatisk.

Många refererar till olika historiska monument så som statyer och fontäner. Men istället för att prata om deras historiska värde berättar de om egna minnen knutna till dem. På en staty i Järnvägsparken hade någon satt upp en lapp där det stod ”våldta mig.” Då satte de upp en ny och mycket större lapp där det stod ”låt mig vara.”

Vårt intryck är att de tar sin tristess i egna händer och vänder den till ett aktivt handlande: En grupp har skapat en ”hemlig spionorganisation” som de kallar för ”Djungelpatrullen” i vilken

de utför uppdrag. Ett uppdrag som just förhåller sig till återberättande var att testa om någon tänkte

ingripa när de spottade på och slog ned en kompis. Ingen ingrep, däremot gick det rykten om vad tjejerna hade gjort och de drog själva slutsatsen: ”ingen vågade ingripa, men de har uppenbarligen sett vad vi gjorde eftersom de kan sprida rykten om oss”.

Idag finns det möjlighet att publicera sin berättelse i olika digitala rum: Hur många text- och mp3-bloggar finns det idag jämfört med för ett år sedan? Just det. Och på wikipedia kan du vara med och beskriva världen genom att definiera ord. På Flickr kan vi dela berättelser från våra liv genom att lägga upp bilder i ett gemensamt digitalt fotoalbum på nätet. Etablerade medier vill ha våra personliga berättelser och söker dem aktivt genom att uppmana dig att skicka in SMS till program och öppna telefonsvarare där du kan göra din röst hörd.

Vissa av dessa berättelser plockas upp av andra, återberättas, omformuleras, får en ny berättarröst och dyker upp i nya sammanhang. Många vill inte att deras berättelse ska återberättas på grund av upphovsrätt medan andra har detta som sin högsta önskan. Musikbranschen vill till exempel inte att deras musik ska kopieras och spridas via fildelningsprogram, medan vissa artister ser denna självorganiserade spridning av information som en möjlighet och ett stort erkännande. De tycker att det fina är just att någon vill ”återberätta” eller sprida deras musik vidare.

Berättelserna om Muhammedkariaktyrerna har spridits via bloggar, mun till mun, via SMS, i nyheter. Det visar vilken enorm genomslagskraft en berättelse kan få när den återberättas av många. Och hur nära sammankopplade de digitala och fysiska rummen är. Precis som de unga i Ljungby berättar om i [ljudstråk].

Per Brunskog beskriver i en artikel om [ljudstråk] i webbtidskriften www.konsten.net hur [ljudstråk] i sig består av olika världar och berättelser som flyter samman och ändras varje gång någon lyssnar. ”Vad som först slår en när man börjar vandrigen med [ljudstråk] är rubbningen av ens hörselorientering. Redan när man passerar den första korsningen finner sig osäkerheten om vad som sker runtomkring; vilka ljud kommer från hörlurarna och vilka kommer från omgivningen i nuet? Denna osäkerhet över omgivningen för in ett tillstånd av total koncentration på omvärlden, samtidigt som man är utanför den och går och lyssna på sin osynliga kompis i hörlurarna. Ljudskulptur, en inre visuell utsmyckning av det offentliga rummet eller skildringar från en parallell tonårsverklighet, hur man definierar [ljudstråk] beror nog på ens egen utgångspunkt.”

Kristina Lindström och Åsa Ståhl

Publicerad i Munvigan 2006